

MULTIMEDIÁLNÍ ROMÁN? - NOW'S THE FUCKING TIME!

Co znamená pojem multimediální román? Je to ještě literatura, nebo se jedná o experiment, kde literární složka ztrácí na významu? Dovoďte, abych vám vysvětlil, jak sám vnímám tento pojem z pozice autora, který se k tomuto označení hlásí, přičemž na přiložených ukázkách z prvního a druhého dílu trilogie prezentuji vlastní aplikaci i pojetí. Rovnou na sebe prozradím, že se pokládám za čtenáře, který při čtení preferuje naprosté ticho umožňující koncentraci. Porovnával jsem však své vnitřní pocity vyvolané působením hudby s těmi, jež zažívám při četbě knihy či sledování filmu, až jsem postupně dospěl k formě vyjádření, kterou označuji přívlastkem multimediální.

Platformou pro mé dílo je internet a kritéria, která jsem si vnitřně stanovil, nemají za cíl nivelizaci kvality literárního díla. Naopak. Trvám na požadavcích kladených na klasické literární dílo – totiž příběh a postavy, s nimiž se lze ztotožnit. Aktivní internetové odkazy mi slouží jako nový element – neslovesné stavební prvky, jimiž podporuji výrazové prostředky psaného slova. Internet významně ovlivnil naše možnosti mediálního vyjádření i šíření informací. Lze toto konstatování aplikovat i na literaturu? Stačí si ještě psané slovo svými dosavadními prostředky? Nebo zaostává za překotným vývojem ostatních kategorií umění a médií?

Pokusil jsem se najít odpovědi na tyto otázky tím způsobem, že jsem ve svém románu nejdříve spojil poezii s hudbou a začlenil do svých příběhů skladby známých autorů tak, aby souzněly s dějem. Povzbuzen efektem, kterého jsem dosáhl, jsem tento koncept následně rozšířil na obrazy, videa a film. Tím jsem před sebe položil nové otázky: Může být hluk a lomoz či filmový záznam součástí románu? Jedná se o výrazový prostředek, nebo jen kulisu? Má odpověď zní – obojí. Plocha mého románu představuje odhadem cca 1 100 stran příběhu, přičemž mým záměrem není přidat ke knize seznam oblíbené hudby a filmů hlavního hrdiny, ale docílit komplexnějšího vjemu při četbě samotné, a dodat tak románu rozměr, který psanému slovu chybí.

Uvědomil jsem si, že z pozice čtenáře ve mně vznikají jiné pocity při četbě než při poslechu hudby, přičemž jsem se pokusil o spojení zážitku z obojího v jeden celek. Na tomto principu je založen i můj experiment. Při syntéze hudby s příběhem využívám široké palety prožitků, které v posluchači hudba vyvolává. Ve vybraných momentech tím záměrně posiluji emocionální prožitek čtenářky/čtenáře a předpokládám, že poslech hudby jí/mu uvolní myšlení a pootevře dveře novým obzorům. Stejně jako film využívá podprahového efektu hudebního doprovodu k vystupňování napětí, dramatických momentů či posílení sentimentu, využívám vhodně zvolené skladby ke stimulaci čtenářovy fantazie a k zahájení specifického druhu komunikace vědomí, což je často navíc doplněno obrazem či filmovým šotem.

Každý odkaz, ať už hudební, či formou videa, má proto svůj význam a rozšiřuje román o novou dimenzi. Mou snahou není naučit vás, čtenářko a čtenáři, souběžnému poslechu hudby s četbou. To ponechám na preferenci každého. Čtenářka/čtenář by však skladbu měli znát, poněvadž rezonuje v ději, a úplně postačí, když se jim při četbě podvědomě vybaví. Hlavním zdrojem pro hudební odkazy je mi Youtube, protože jsou zdarma. Výhledově je však mou vizí dosáhnout pro čtenáře kompaktního „package“ obsahujícího e-knihu s např. mp4 verzemi použitých skladeb a filmových šotů s vyřešenými autorskými právy vůči použitým autorům.

Hlavním motivem pro přidání hudebních ukázek do textu je pro mě změna nálady čtenářky/čtenáře s ohledem na poselství, které ze skladby vyzařuje. Její aplikaci v románu je pak pro mě coby autora snazší zobrazit totéž psaným slovem. Mimoděk se tak prostřednictvím hudebních textů či básní dostaneme do myšlenkového světa původních autorů, což v případě použití odkazu na dílo Carmina Burana se záměrem používám později ve vlastních obsáhlých slovních pasážích, kdy vás seznamuji s předpokládaným světem a myšlenkami jednotlivých autorů, přičemž z pozice čtenářky/čtenáře je vhodné znát znění – text – alespoň několika skladeb z tohoto díla. S překvapením i údivem jsem sám shledal, jak jsou myšlenky a pocity ukryté v básních našich předků aktuální i v naší současné,

technikou zahlčené době. Následuje ukázka spojení hudby s příběhem za účelem navození žádané atmosféry. Tento odkaz jsem použil jako kulisu v prvním dílu trilogie.

O FORTUNA

https://www.youtube.com/watch?v=BNWpZ-Y_KvU

Český překlad: https://cs.wikipedia.org/wiki/O_Fortuna

<p>O Fortuna velut luna statu variabilis, semper crescis aut decrescis; vita detestabilis nunc obdurat et tunc curat ludo mentis aciem, egestatem, potestatem dissolvit ut glaciem.</p> <p>Sors immanis et inanis, rota tu volubilis, status malus, vana salus semper dissolubilis, obumbrata et velata mihi quoque niteris; nunc per ludum dorsum nudum fero tui sceleris.</p> <p>Sors salutis et virtutis mihi nunc contraria, est affectus et defectus semper in angaria. Hac in hora sine mora corde pulsum tangite; quod per sortem sternit fortem, mecum omnes plangite!</p>	<p>Ó štěstěno, jsi jak luna, jsi proměnlivá, někdy rosteš, jindy ubýváš; protivný život nejprve souží, pak chlácholí šálením břit myslí; majetek, moc pak tají jako led.</p> <p>Osude ohromný i jalový, tvé kolo se točí, jsi zlovolný, zdraví je marnost a vždy vadne do nicoty stíny a závoji teď míříš i na mne; v rámci hry svá holá záda obracím k tvé ničemnosti.</p> <p>Osud je proti mně ve zdraví i ve ctnosti, povzbuzuje i skličuje, vždy však zotročuje. Tak v této hodině bez prodlení hrábněte do strun; neboť osud zabíjí silného, všichni se mnou plačte!</p>
--	---

Přímá role hudby v příběhu posiluje v momentu, kdy jsem přebásnil texty rockových písní známých interpretů. Své rýmy záměrně kombinuji s těmi originálními, a vzniká tak koláž, která jakoby mimoděk vplétá použitý „song“ do příběhu, přičemž v textu mnohdy zachovávám poselství originálu. Obecně považuji poezii textů rockové (a nejen rockové) hudby za silný zdroj vlastní literární inspirace a poetika textů písní je mi plnohodnotným literárním útvarem. Potvrzením správnosti mé cesty je letošní udělení Nobelovy ceny za literaturu Bobu Dylanovi. Pokus demonstrovuji dvěma krátkými ukázkami z prvního dílu. Sympathy for the Devil mi slouží jako ukázka volného spojení obsahu hudebního textu s příběhem, děj textu se později promítá do příběhu. Skladbu Karmacoma od Massive Attack jsem už nahradil vlastní rýmovanou verzí textu, čímž jsem dosáhl efektu kombinace mého příběhu s textem originálu.

První a druhá ukázka:

[Cirkus Babylon aneb Sympathy for the Devil](#)

[Koba in Coma](#)

Oběma výše uvedenými ukázkami jsem doplnil pásmo vlastního textu psaného příběhu vedlejším významem. V úvodu je mi prostředkem k představení vypravěče, přičemž později se v reálném příběhu objevují postavy či zápletky z textu skladby Sympathy for the Devil od Rolling Stones.

Skladbu Karmacoma od Massive Attack jsem opatřil vlastním textem Koba in coma (Koba v komatu) a slouží mi v románu jako výrazový prvek, kterým znázorňuji sílící paranoii Stalina. Ten je stíhán ve své mysli neznámou skladbou z budoucnosti, která ho dohání k šílenství. Přítomností hudby z jiné doby tak v ději dosahuji cíleně absurdního kontrastu, kterým posiluji nepatřičnost celé situace, kdy skladba z konce století aktivně zasahuje do děje situovaného do průběhu druhé světové války. Předpokládám, že stejný pocit vyvolávají i doprovodné obrazy z YouTube.

Jako autor mám k dispozici přibližně 1 100 stran příběhu. Tato množina psaného slova pro mě představuje čistý literární útvar, který oživuji prvky z jiných médií. Tento údaj zdůrazňuji proto, poněvadž je mi abstraktní hranicí rozměru, s nímž pracuji. Mám na mysli pásmo textu konceptu celé trilogie, které svým slovesným rozsahem pojme tyto jinak literatuře cizorodé prvky a nezůstane jimi zahlceno ukázkami hudby či filmů. Naopak – při opětovném čtení se doplněk stává přirozenou součástí děje jako vzdálená ozvěna s podvědomým odkazem na význam zpívaného slova či obrazu.

Celý projekt nespočívá pouze v napsání románu. Doprovodným vyjádřením má být rockový muzikál – opera Jesus Smart Super Star, jejíž scénář i choreografii vytvářím jako podkapitulu románu. Tato část je už však celá v angličtině, protože se až na výjimky obrací ke světovému publiku. Ve svém projektu neuvažuji pouze s potenciálem českého/slovenského publika. V blízké budoucnosti se hodlám zaměřit na překlad prvního dílu, abych zjistil, zda román osloví i zahraniční čtenářky a čtenáře. Předkládané verše v angličtině nepokládám za finální, je to návod k inspiraci, který má být podkladem k hudebnímu doprovodu.

Zarámování prvního dílu do cirkusových scén mi umožňuje vnést do románu atmosféru cirkusového představení, přičemž odkaz na skladbu Jeffa Bealse z Carnivalu poukazuje na televizní seriál, který je mi jakousi filmovou předlohou eskamotérského efektu, jehož chci dosáhnout psaným slovem.

Na příložené – doposud nepublikované – ukázce druhého dílu Chaos dokumentuji další rovinu multimediálního formátu románu, kdy využívám propojení psaného slova s hudbou a příběhy z filmů. Tohoto efektu dosahuji začleněním původního filmového scénáře do rozhovoru postav z mého románu. Uplatňuji tak v praxi vlastní pojetí intertextuality rozšířené o hudbu a obraz, což mi dohromady umožňuje spojení mnohdy ambivalentních pocitů iniciovaných poslechem, četbou textu či obrazem.

Třetí ukázka z druhého dílu opět provokuje nepatřičností zvoleného času. Záměrně používám názvu skladby This is not a love song (Toto není milostná píseň) – hitu postpunkové formace Public Image Ltd, který poprvé vyšel na singlu v roce 1983. V kontextu děje trilogie je skladba uvedena v den, kdy se celý národ účastní nuceného truchlení za právě zesnulým Leonidem Iljičem Brežněvem. Uvádím však odkaz na aktualizovanou verzi z roku 2013, čímž poukazuji na Smartovu občasnou schopnost zření budoucího dění.

Třetí ukázka:

[Johnny Rotten 1982 alias John Lydon 2013](#)

Ve čtvrté ukázce své prezentace dokumentuji sloučení románu s filmy použitím známých sloganů k odlehčení děje a navození humorně absurdní situace. Zápletku jsem situoval do prostředí Prahy z dob normalizace. Moment, kdy Smart komunikuje s Rentonem, má navodit pocit zlomeného času, poněvadž její děj se odehrává za železnou oponou někdy v roce 1982, zatímco postava Rentona pochází z filmu Trainspotting, situovaného do skotského Edinburghu devadesátých let. Atmosféře rozhovoru Smarta s Parasolem má dodat nadčasové napětí. Konfrontace myšlenkového světa dvou hrdinů, jejichž setkání je čistou fikcí, vnáší do kapitoly dávku absurdity a dovolí mi jako autorovi pohled na tehdejší dobové problémy prizmatem dnešní, svobodné doby. Navíc jde o vyjádření mé osobní poklony britskému spisovateli Irvinu Welshovi. V románu představuji Smarta jako osobu s darem vzhledu do budoucnosti, pro jeho tvrdou rockovou povahu však vidí jen budoucnost punku. Styčné plochy v uměle skloubeném rozhovoru Smarta, Rentona a Parasola v kombinaci s palčivými generačními problémy různých dekád 20. století posilují nadčasovost jejich výpovědí. To vše podbarveno svěží skladbou od Iggyho Popa, která je součástí traileru. Část použitého scénáře je volně k dispozici na internetu:

<http://www.imsdb.com/scripts/Trainspotting.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=BjvsmVipSE4>

Ukázku prolnutí filmového scénáře s dějem rozšiřuji ve stejné kapitole o útržky ze scénáře z polského filmu *Psy*. Čtenářky a čtenáře zavedu do budovy StB, časově se vracím zpět do období normalizace v Praze. Scéna navazuje na předchozí čin Smarta, který se rozhodl zavést si vlastní archiv fotografií příslušníků Státní tajné bezpečnosti, přičemž jako prvního vyfotí zcela otevřeně a bez skrývání podplukovníka Antonína Krásného. Ten se rozčilený k nepříteli po neúspěšné honičce vrací na služebnu a plánuje Smartovi krvavou odvetu. Tato kombinace spojení románu s filmem mi umožňuje provázat proslavené slogany z filmu s dějem. Polský film *Psy* je z počátku devadesátých let. Části použitého scénáře jsem s ohledem na blízkost češtiny s polštinou ponechal záměrně v původním znění bez překladu. Hlášky z filmu v Polsku zlidověly, stejně jako u nás průpovědky z *Dědictví aneb Kurvahošigutntág*, a žijí si dnes na internetu svým vlastním životem, rozvíjeny lidovou tvořivostí, aniž by měly spojitost s původním dílem:

<https://www.youtube.com/watch?v=CwZVnNxCso> (Rambo Kurwa)

nebo:

<https://www.youtube.com/watch?v=YdbcBBKNBzc>

Poslední ukázka z druhého dílu demonstruje skloubení hudby, filmového obrazu, filmového scénáře a vložení proslavených sloganů z filmu do úst hrdinům mého příběhu.

Čtvrtá ukázka:

[Punk v Praze 1982 aneb - pocta tvůrcům filmů Trainspotting a Psy](#)

Závěrem za sebou ponechám závan hudby zaznívajících z níže uvedených veršů. Jedná se o mou vlastní parafrázi původních textů několika písní Oldřicha Janoty, kterými otevírám druhý díl. Jde o pomyslnou komunikaci hlavního hrdiny Smarta s Oldřichem Janotou. Osobně Janotovu tvorbu považuji za krásný příklad vtělení metaforického textu do melodie.

I JÁ JSEM TENKRÁT BYL V HOSTINCI U ANNY

Dá se žít bez Boha?
Bez boha bez víry!
Přítaká mátoha
od stolu s papíry.
Já jsem však mezitím
sám na leccos přišel,
jó, a stvrdím to i zabitím,
když říkám: pravdu jsem slyšel!
Ten podivný nájemník
z Letzlova Dómu
po noční seanci
procítá v barvě chrómu
a s nehty ve stole
dál vrtá mi hlavou,
řehtá se, nevím proč,
nad hostíí pravou
a aby řeč nestála
on řehtá se na celé kólo!
A špinavý anděl z Betléma
přebírá smutné sólo:
(plačtivým hlasem)

Křídla nám zavázali
přes záda mříží
s krutostí sobě vlastní
nás se psy kříží.

Tak nakonec přišel jsem
i já s nápadem vlastním,
že lépe než být takto spasený
a znova jen čekat, co zase příště zmastím,
je snazší se odvolat
na správnou víru
a ve spleti otázek
už jen v hospodě hlídat piva míru!
Pak srdce mi pravilo:
hle, ten, co ničí nám stůl!
A ze mě zatím ubylo
naráz bytosti půl.
Dá se žít bez Boha?
Bez boha bez víry!
Tvrdil mi mátoha
od stolu s papíry.

(Smart – hovory s Oldřichem Janotou, břízou ve slunečním jasu)

<https://www.youtube.com/watch?v=zNL9VRjNNn0>

Originál textu Karmacoma od Massive Attack s překladem do češtiny:

<http://www.karaokecexty.cz/texty-pisni/massive-attack/karmacoma-144380>

Konec své eseje jsem pojal experimentálně. Jak jsem již uvedl, hlavním motivem pro kombinaci textu s jinými mediálními prvky je to, že chci dosáhnout rozšířeného vnímání u čtenářky/čtenáře o neslovesnou – verbální a obrazovou složku. Na modelové ukázce, která nijak nesouvisí s mým románem, hodlám předvést aplikaci nového mediálního prvku, kterým v románě hypoteticky proložím situaci, kdy v knize eskaluje napětí a já z pozice autora přeruším tíživé ticho psaného slova odkazem na ukázkou z filmu Kill Bill 1 od Quentina Tarantina. Tímto efektem dosáhnou celkového odlehčení a u znalců filmu navození podvědomého pocitu vítězné situace i odhodlání, které je spojeno s triumfem O-Ren Ishii – hrdinky zmiňovaného filmu. Takto připravenému divákovi-čtenáři vzápětí předložím vyústění zápletky vlastního psaného příběhu, které končí například nečekaným vítězstvím hlavního hrdiny. V přeneseném smyslu slova mi aktivní internetový odkaz slouží jako

mechanické zařízení v antickém divadle, kterým antičtí dramatici řešili zdánlivě bezvýhodnou situaci zásahem zvaným Deus ex machina. Filmová vsuvka má stejnou funkci, jako bublina u komiksového hrdiny.

https://www.youtube.com/watch?v=_U0Dl4ViJ8w

Tímto jsem nastínil vlastní pojetí multimediálního románu postavené na kombinaci žánrově blízkých situací, jejichž ztvárnění už provedl jiný autor ve filmové či jiné podobě. Za tím účelem jsem si oblíbil běžně dostupné filmové trailery, poněvadž svým úsporným projevem vtipně vyjadřují poselství celého filmu. Stejně mi slouží na internetu publikované scénáře k filmům. Argument, že je to přebrané a nepůvodní, přijímám. Na vysvětlenou ale uvádím: metodu bych z hlediska inspirace připodobnil k činnosti DJ (dýdžeje), který s invencí, jež se necítí být vázána originálem, moderuje předkládaný hudební mix. Jak se mi výše uvedený styl koláží daří, máte možnost posoudit sami.

Nyní je na vás, čtenářko a čtenáři, abyste si udělali vlastní úsudek, zda vás tento literární experiment s přívlastkem multimediální zaujme. Za tím účelem připojuji aktivní odkaz na vydaný první díl včetně obsáhlé ukázky:

<http://www.databook.cz/zaggabirozzi-zeme-antikrista-3550>

<http://www.databook.cz/data/6/f/1476267834.zaggabirozzi-ukazka.pdf>

Hynek Mařák

Pozn: jako autor jsem si vědom faktu, že použití cizích scénářů i filmových ukázek je pravděpodobně předmětem autorského zákona. Tuto záležitost mám s ohledem na vydaný první díl vyřešenou. Pokud jde o plánovaný druhý díl, tato esej má zároveň sloužit jako podklad pro právní posouzení závazků, vyplývajících z použitých ukázek před jejich skutečným vydáním tak, abych se nedostal do rozporu s autory, jejichž děl si sám vážím.